

विश्वतैजसः प्राज्ञ इति च व्यपदिश्यते एतदेव जीवन्नपमिति व्यवहारः प्रत्यगात्मा शरीर
त्रयाधिष्ठानं जीवसादीकृतस्यः नक्षरतीत्यक्षरः चिच्चैतन्यं चितिर्गतिपर्यायः प्रीतिलोभे
नाश्रुतीति प्रत्यक् तथाहि प्रातिलोभेनाऽन्यतजडदुःखात्मकाहंकारादिभ्यो विलक्ष
णत्वेन सच्चिदानन्दात्मकतया अज्यतिप्रकाशत इति प्रत्यक् तथाचाहंकारो नात्मनं
परात्मात्मनश्चिद्रूपाणि नात्मनश्चिद्रूपेण अहंकारादिचैतन्यं प्रत्यगित्यर्थः शरीरद्वयो
पादानव्यष्टिज्ञानकल्पनं अहंकारं शरीरत्रयाधिष्ठानम् स्वाध्यस्तानुपादानार्था
नसाक्षाद्व्यवधानं विना अहंकारेणैव काशयतीति सादीकृत्वा निर्विकारेण तिष्ठती

विश्वतैजसः प्राज्ञ इति च व्यपदिश्यते एतदेव जीवन्नपमिति व्यवहारः प्रत्यगात्मा शरीर
 न्नपाधिष्ठानं जीवसादीकृतस्यः नक्षरतीत्यक्षरः चिच्चैतन्यं चित्तिरिति पर्यायः प्रीतिलोम्ये
 नाश्र्वतीति प्रत्यक् तथाहि प्रातिलोम्येनाऽनृतजउदुःखात्मकाहंकारहिभ्यो विलक्ष
 एतेन सच्चिदानन्दात्मकतयाऽप्रच्यति प्रकाशत इति प्रत्यक् तथाचाहंकारो नात्मनं
 नात्मन इति पाणिनात्मनाऽहंकारादिचैतन्यं प्रत्यगित्यर्थः शरीरद्वयो
 पादानव्यष्टिज्ञानकल्पेन शरीरत्रयाधिष्ठानम् त्वाध्यस्तानुपादानार्था
 न्साक्षाद्वृत्तिव्यवधानं विना प्रकाशयतीति सादीकवन्निर्विकारेण तिष्ठती

तिकृत्स्य इति विवेकः व्यष्टिः
मात्माभिमानित्वादिभ्यः
बहारकृतकत्वाद्या बहारिव

इत्युच्यते व्यष्टेः सूक्ष्मशरीरायाधिक्यात्मा तेजोमयान्नः कारणवृत्तिविशिष्टत्वात् तेज
सिवासनपाहमभिमानेत् प्रोभवतीति व्युत्पत्तेश्च तेजसः प्रतीतिकालमात्रे विद्यमानत्वात्मा
तिभासिकः अज्ञानकार्यनिद्राशक्तिकल्पितत्वात् त्वप्रकल्पित इति व्यपदिश्यते व्यक्ष्यज्ञाने
पाधिक्यात्माशरीरद्वयोपादानव्यक्ष्यज्ञानतत्कार्यविभासकात्वादस्य व्योपाधितयाम

पाधिक्यात्मास्यूलसूक्ष्म २ कारणशरीरादिस
इत्युच्यते सूक्ष्मशरीरं प्रवेष्टुं त्वाच्च विश्वः समस्तव्य
नाग्रे सति चिह्नरूपेण रहितत्वाच्चिदानन्दाभास इति

ति प्राक्काशकत्वात्प्रज्ञरूपचेतन्यप्रधानपुरुषत्वाच्चप्राज्ञः अवस्थान्नपानुस्यूततया
 विद्यमानत्वात्पारमार्थिकः अविद्याहंकारदेहाद्युपाधिपरिच्छिन्नत्वेन भासमानत्वा
 दवच्छिन्नइति व्यपदिश्यते स्यूतसूक्ष्मकारणशरीरशिशिरश्चपम् १५ मनोवा
 यानि निविधकारणानि १६ पुरणपापमिश्रकर्मणि कर्मत्रयम् १७ पुरणोत्कर्ष
 पुरणमध्यमपुरणसामान्यपुरणकर्मत्रयम् १८ पुरणोत्कर्षरूपकर्मणि हिरण्य
 मशरीरप्राप्तिः फलं पुरण इन्द्रादिशरीरप्राप्तिः फलं पुरणसामान्यरूपक
 मणः यद्वत्तद्ग्राह्यं पुरणोत्कर्षपापमध्यमपापसामान्यानीति पापक

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

मृतफलं चानेकविधमिति ज्ञातव्यम् इच्छाप्रारब्धं परेष्टाप्रारब्धमनिच्छाप्रारब्धमि
 तिप्रारब्धत्रयम् २१ भूतप्रतिबन्धो वर्तमानप्रतिबन्ध आगामिप्रतिबन्धश्चेति ज्ञानप्र
 तिबन्धकत्रयम् २२ अवयवमननादिसर्वजडवस्तुसाक्षात्कारो भूतप्रतिबन्धः १ पाप
 जिनितः कार्योन्नेयः एकस्मिपुरुषे दयाविश्वासादिरुग्णशक्तिजनिको यः प्रारब्ध
 विशेषः स आगामिप्रतिबन्धस्तु जडभरतादिषु प्रसिद्धः संयोगः समवायः आध्या
 सिकतादात्म्यसम्बन्ध इत्यत्रयम् २३ अथवा कार्यकारणभावः विषयविष
 यिभावः आध्यात्मिकसम्बन्ध इत्यत्रयम् २२ लक्षणं तत्त्वमस्यादिवाक्यपद

वे. स. प्र.

११

पर्ययोर्विशेषणानि
शेष्यभावश्चेति २३
हरणं तत्त्वमस्यादिवाक्य
२४ अध्यात्ममधिभूतमधदैवतमित्यध्यात्मादित्रयम् २५ आरम्भपरिरणमवि
वर्तीः कारणत्रयम् २६ सत्त्वरजस्तमांसीतिगुणत्रयम् २७ भूतभविष्यद्वर्तमान
कालाः कालत्रयम् २८ वृक्षविरणमहेश्वराः मूर्तित्रयम् २९ ज्ञाताज्ञानं ज्ञेयमि
तिज्ञात्रादित्रयम् ३० एतदेव त्रिपुरीत्युच्यते त्रयारणं पुटानां प्रकाशरणज्ञात्रादि

नां समाहारस्त्रिपुटीत्यर्थः सूक्ष्मप्रपञ्चः सूक्ष्मप्रपञ्चः कारणप्रपञ्चश्चेति प्रपञ्च
त्रयम् ३१ पातालमर्त्यस्वर्गलोकत्रयम् ३२ एतदेव जगत्रयमिति चोच्यते संश
याः संभावना विपरीतभावनाः ज्ञानप्रतिबन्धत्रयम् ३३ लोकवासनादेहवास
नास्त्रिवासनाचेति वासनात्रयम् ३४ अवरणमनननिदिध्यासनानि अवरादि
त्रयम् ३५ सर्वसंशयनिवृत्तिविवेकः अवरणम् १ मननम् २ संभावनानि वर्तकम् ३ निदि
ध्यासनन्तु विपरीतभावनाः ज्ञानप्रतिबन्धकः ज्ञानं वैराग्यमुपरतिश्चेति ज्ञा
नादित्रयम् ३६ हेतुस्वरूपज्ञानादित्रयम् ३७ ज्ञानस्य हेतुः अवरादित्र

वे. स. प्र.
१२

यम् अहं देहेन्द्रिया घटिति
ज्ञानस्य स्वरूपम् अत्र
बुद्धिभावो ज्ञानस्य कार्य
ज्ञानात्ता बुद्धिः स्वरूपम् पुनराशाभावः कार्यमिति विभावनीयम् अपतेर्हेतुर्यमनिय
मादेः चित्तनिरोधः स्वरूपम् सर्वव्यवहारनाशः कार्यमिति हेतुस्वरूपकार्याणि ज्ञा
नवैराज्ञोपरतीनां विज्ञेयानि वैराग्यस्यावधिर्वृत्त्यलोकतरणिकारः प्रज्ञानकात्तेदे
हादावात्मत्वविषयिणी दृष्टबुद्धिर्यथा तथा तदप्रतीतिपूर्वकमहं वृत्तिरिति दृष्टनिश्चयः

Digitized by Panjab Digital Library | www.panjabdigilib.org

प्रस्थाश्रमः संन्यासाश्रमश्चेति आश्रमच ४७ नित्यानित्यबलुविवेकः इहामुच्चार्यफल
 भोगविरागः शमादिषट्कसम्पत्तिः सुमुदुत्वश्चेतिसाधनच ४८ विषयप्रयोजनसम
 न्धाधिकारिणः अनुबन्धचतुष्टयम् ४९ मनोबुद्धहंकारचितान्पन्तःकरणचतुष्टयम्
 ५० कल्पाध्यवसायाभिमानानुसन्धानानि ५१ कल्पादिच ५२ संकल्पव्यतिरुपेण
 परिणतमन्तःकरणमनः ५३ आत्मकं वा मनः संकल्पहेतु ५४ मनः निश्चयाख्यव्यतिरुपे
 ण परिणतमन्तःकरणमनः ५५ मकावाबुद्धिः निश्चयहेतुर्वाबुद्धिः अभिमानव
 ५६ रूपेण परिणतमन्तःकरणमनः ५७ अभिमानमकोवा अभिमानकरोवा पूर्वो

व. त. प्र.

१४

नुसन्धाः पदन्तिः

क्रयपदुः सामायाविक

राचः ५३ लयविद्वेप

तामैत्र्यादिचतुष्टयम् ५५

जरापुजा जस्वेदजोदुःश्रानिग्रामच ५६

ब्रह्मविद्वरब्रह्मविद्वरिष्ठब्रह्मविद्वरायान् इति ब्रह्मविदादिच ५७

अन्नमपप्राणम
यमनोमयविज्ञानमयानन्दमयाः पञ्चकोशः श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणनि
स्तानैन्द्रियपञ्चकम् ५८ शकस्पृश्रिपरसगन्धाः शब्दादिपञ्चकम् ६० वाक्

तम् अनुसन्धानात्मके वा अनुसन्धानक

नुष्टयम् प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमा

ः समाधिविधुच ५४ मैत्रीकरुणामुदितोये

जस्वेदजोदुःश्रानिग्रामच ५६ ब्रह्मवित्

ब्रह्मविद्वरब्रह्मविद्वरिष्ठब्रह्मविद्वरायान् इति ब्रह्मविदादिच ५७

अन्नमपप्राणम
यमनोमयविज्ञानमयानन्दमयाः पञ्चकोशः श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणनि

स्तानैन्द्रियपञ्चकम् ५८ शकस्पृश्रिपरसगन्धाः शब्दादिपञ्चकम् ६० वाक्

पाणिपादपापूषस्थाः कर्मन्द्रियपञ्चकम् ६१ वचनादानगमनविसर्गनिव्याः वच
 नादिपं ६२ प्राणायानव्यानोदानसमानाः पञ्चप्राणाः ६३ नागकूर्मकृकलदेव
 दत्तधनजयाः पञ्चोपवायवः ६४ नित्यनैमित्तिकप्रायश्चित्तकाम्यनिषिद्धानिः
 कर्मपञ्चकम् ६५ नित्यानिश्चररोगप्रसवायसाधनानि संन्यासवन्दनादीनिकामा
 नि स्वर्गादीष्टसाधनानि ६६ क्रोमादिति ६६ पञ्चीकृतानिष्टायिव्यपूजोवाय्वा
 काशानि पञ्चास्यूतभू ६७ हस्तसप्तमास्तेष्वृत्तचर्पाः परिग्रहाः पञ्च
 माः ६८ शौचसन्तोषतपः ६९ रिप्रणिधानानि पञ्चनियमाः ६९ क्षिप्तम्

वे.स.प्र.

१५

ठं विद्विषमेकाग्रं रुद्धमिति प
नं चित्तं विद्विषमू भूमिका निद्रात
प्राद्विशिष्टतया विद्विषम
प्रेतसमाधित्वशङ्कातदिवस्तुभूमिद्वयम् समाधिः एकाग्रे मनसि सद्भूतमर्थप्रयोज
पात द्वायेति यंच लेशान् कर्मवन्धनानि स्थलपतिनिरोधमभिमुखीकरोति
इति संप्रज्ञातो योग एकाग्रभूमिका ४ सर्ववृत्तिनिरोधरूपा संप्रज्ञातसमाधिर्नि
रुद्धभूमिका ५ नित्यप्रलयः १ चतुर्युगसहस्राणि वृत्तानि दिनमुच्यन्ते अवान्तर

प्रलयः २ दैनंदिनप्रलयः ३ ब्रह्मप्रलयः ४ आत्यंतिकप्रलयश्चेति पञ्चप्रलयाः ५७१
 प्राणिनां सुषुप्तिर्नित्यप्रलयः चतुर्युगसहस्राणी ब्रह्मणो दिनमुच्यते इति ब्रह्मण एक
 स्मिन्नहनि चतुर्दशमनूनां चतुर्दशेन्द्राणां प्राधिपत्ये एकस्यापगते अन्यस्य प्राप्ते स
 ति प्राधिपत्यानुकूलपर्यन्तस्मिन् समये चतुर्दशवान्तरप्रलया इत्युच्यन्ते तेषां नैमि
 त्तिकप्रलय इति संज्ञामन्वन्तरप्रलय इति च २ एतेषु युगप्रलयानामन्तर्भावः २ ब्रह्म
 णः सुषुप्तिः दैनंदिनप्रलयः ३ ब्रह्मप्रलयः ४ तदा जीमाकाशादिप्रप
 ञ्चरहितं सदज्ञानमात्रं वर्तते ५ तदा एव महाप्रलय इति संज्ञा प्राकृतप्रलया सुषु

वे.स.प्र.
१६

पिरिति च ४ अथ वस्था आत्पन्ति तयः तत्समये अज्ञानस्य सर्वान्प्रभावः इति प
अप्रलयाः ५ जीवात्मा परमेष्ठिनात्मनि प्रतीयमानं कर्तृत्वादि वास्तवम् २ श
रोरत्र पावच्छिन्नात्मा सङ्गी ३ जगत्कारणत्वेन ब्रह्मणो विकारित्वम् ४ कारणदि
नस्य प्रपञ्चस्य समिति पञ्चभ्रमाः ७ २ विम्बप्रतिविम्बमदृष्टान्तेन भवेन भ्रमो नि
वर्तनीयः १ स्फटिकलोहितदृष्टान्तनपारनार्थिककर्तृत्वभ्रमो निवर्तनीयः २ घटा
काशदृष्टान्तेन सङ्गीतिभ्रमो निवर्तनीयः ३ उज्ज्वलसर्पदृष्टान्तेन जगत्कारणो ब्रह्मणो वि
कारित्वभ्रमो निवर्तनीयः ४ स्वर्णकटकलोहखट्वाङ्गादिदृष्टान्तेन कारणदिनस्ये

नप्रतीपमानेप्रपञ्चस्यसमत्वमभिमोनिवर्तनीयः ५ इतिपञ्चममविवर्तकद्वयान्तप
ञ्चकम् ७३ ब्रह्मणिजगत्मान्माप्रतीयतेइत्यत्रशक्तौरजतरजौसर्पःस्थारणैर्पुह
षःगगनेनीत्तादिमरीचिकायांजलमितिदृष्टान्तपञ्चकम् ७४ आत्मरव्योतिर
सत्ख्यातिरव्यातिरन्यथाख्यातिनिर्वचनीपरख्यातिश्चेतिपञ्चख्यातयः ७५ एकर
सवस्तुमात्रत्वेनचित्तस्यतदाकारवृत्तिविशेषावस्थानंसंप्रज्ञातसमाधिःसचविक
ल्पकइतिचोच्यतेसचपुनःदृष्टान्तःशब्दानुविद्धश्चेतिद्विविधःदृष्टमिश्रोदृष्टा
नुविद्धःशब्दमिश्रःशब्दानुविद्धःतद्विवेकःवृत्तिमप्यखण्डैकरसमात्रत्वेनोपसं

हृत्पद्यतिमताश्चित्तस्य प्रयत्नपूर्वकं शुभाशुभानामवस्थानमसंप्रज्ञातः समाधिः निर्विकल्प इति चोच्यते दृष्टानुविद्वदशब्दानुविद्वदनिर्विकल्प समाधय एव वा ह्याभ्यन्तरभेदेन षट्समाधय इति व्यवहियते ७६ कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्प्याणि अरिषड्गः ७७ अस्ति जायते वर्धते परिरामते प्रपक्षीयते नश्यतीति षट्पञ्चविकाराः ७८ त्वङ्मांसरुधिरमेदोमज्जास्थीनि षट्कौशिकाः ७९ जरा मरण दुःखा पिपासा शोक मोहाः षड्गर्भयः ८० उपक्रमोपसंहारावभ्यासो पूर्वताफलम् अर्थवादोपपत्तिचलिक्रान्तात्पप्यनिर्णय इति षड्विधलिङ्गानि ८१ उपक्रमोपसंहारावेकं लिङ्गम् अदितीया

तमप्रतिपादकत्वात् त्वष्टेः पूर्वनामरूपरहिते सतामात्रमिदं जगत् पूर्वोक्तसत्त्वहप
 मेवं नान्यदिति ऐतदात्म्यमिदं सर्वमिति श्रुत्या नो प्रतिपादनमुपसंहारः १ प्रकरणाप्रति
 पाद्यस्तन्मध्ये तत्त्वमसीति नवसङ्ख्याकोपदेशेन प्रतिपादनसम्पासः २ प्रमाण
 नो मध्ये लक्षणया तत्त्वौ पमिषदं पुरुषं यच्छामि इत्युपनिषत्प्रमाणेन गम्य आत्माने
 तरेणति विवेकः ३ प्रारब्धक्षपपर्पन्तं देहेन्द्रियादौ मिथ्याप्रतीतिः प्रारब्धस्य नि
 श्शेषनाशप्राप्ते तदप्रतीतिपूर्वकं पात्मस्वरूपेण वस्थानस्याचार्यवान्पुरुषो वि
 दितस्तदा वदेव चिरं पावनं विमलं सुखं सपत्न्यं इत्यादि श्रुत्या प्रतिपादनं फलम् ४

प्रकरणप्रतिपाद्यस्योततमादेशमप्राप्तं येनाश्रुतम् श्रुतं भवत्यमतं मतमविज्ञातं विज्ञा-
 तमित्यादिश्रुत्याप्रसंशन्नमर्थवादः स्वार्थेतात्पर्यभावात् ५ यथा मज्जन्यघटशरावादी-
 नां मदभिन्नत्वं स्वर्णजन्यकटकमुकुरादीनां स्वर्णमिन्नत्वं तथा कारणजन्यनग-
 तः कारणभिन्नमिति वाचास्मरणमित्यादिश्रुत्याप्रतिपादिता युक्तिरुपपत्तिः ईशिष्य-
 त्ववात्त्ययौवनकौमारतारुण्यवार्धक्यानिषडवस्था ८२ पूर्वमीमांसात्तरमीमांसा-
 शब्दतर्कसाठरव्ययोगः षट्शास्त्राणि ८३ आप्वत्तापनस्तम्बधोधापनकात्यापन-
 सत्याषोटीधोखानाशः षट्सूत्राणि ८४ शिद्धाकल्पव्याकरणनिरुक्तज्यातिषष्ठ्यन्दां

सिषउङ्गानि ८५ स्नानसन्ध्या जपहोमदेवतार्चनातिथ्यवैश्वदेवाः षट्कर्मणि
 ८६ सर्वोक्तप्रमाचेतुष्वपमनुषत्तद्विरर्थापतिरिति षट्प्रमाणानि ८७ शमोद्म
 उपरतितितिक्षासमाधानं श्रेष्ठतिशमादिवद्गुम् ८८ अज्ञानमावुरणं विद्ध्यः परो
 क्षमरोक्ष अनर्थनिवृत्तिरनन्दावाप्तिश्चेतिसप्तावस्थाः ८९ आवरंरद्विविधम्
 नभातिकूटस्य इत्यत्रापनावरणम् १ अतोभावान्नास्तिकूटस्य इत्यसदावरण
 मिति २ परोक्षज्ञानादसदावरणनिवृत्तिः अरोक्षज्ञानादनोवरणनिवृत्तिः ततो
 विद्ध्यनिवृत्तिः अतोऽनर्थनिवृत्तिः अज्ञानान्दावाप्तिश्चभवतीति विभावनीयम्

शुद्धमीश्वरचैतन्यं जीवचैतन्यमेव च प्रमाता च प्रमरणं च प्रमेये च फलन्तया इति
 सप्रविधं प्रोक्तमभिधत्ते व्यवहारत इति सप्रविधचैतन्यम् मायोपाधिविनिर्मुक्तं शुद्ध
 मित्यविधीये मायासम्बन्धतश्चेशो जीवो विधावसस्तथा अन्तःकरणसम्बन्धा
 त्प्रमातेत्यभिधीयते तथा तद्वृत्तिसम्बन्धात्प्रमरणमिति कथ्यते अज्ञातमपि चैत
 न्यं प्रमेयमिति कथ्यते तथा ज्ञातश्चैतन्यं फलमित्यभिधीयते भुर्भुवः स्वर्महज
 नस्तपः सत्यमिति भूरादिसप्ताकोराहताः १ विचारणद्वितीया स्यात् तृतीया तनु
 मानसः सत्त्वापत्तिश्च तथा स्यात्ततोऽसं सक्तिनामिका पादार्थभावनोषधी सप्रमी

तुर्पगास्मतेतिसप्तभूमिकाः भूमिकानामचित्तस्य व्यवस्थाविशेषः अत्र भूमिकात्
तयं ब्रह्मविद्यासाधनमेव न तु ब्रह्मविद्याकोलावन्तर्भावः भेदस्य त्वबुद्धिरनिवृत्ति
त्वात् पञ्चतुर्थभूमिकाम् प्राप्नुवन् ब्रह्मविदिसुच्यते १ पञ्चमभूमौ निर्विकल्पात्रदा
तदा स्वयमेव युतिष्यति सोयंगी ब्रह्मविदरः २ षष्ठभूमौ पार्श्वस्य बोधने युतिष्य
तिसोयं ब्रह्मविदरिष्ठ ३ एतदेव भूमिद्वयं सप्तपिरीति चाभिधीयते अतः प्रज्ञात
प्रतिपादकानि योगशास्त्राणि सप्तभूमिप्राप्ते योगिन्येव पर्यवस्यन्ति सोयमीदृ
शो योगे व्युत्पन्नरहितो निर्विकल्पकसमाधिस्यः परमहंसः सप्तमभूमौ ब्रह्मविद

रिषान् इति चोच्यते ४ ज्ञानेन्द्रियारण्यवत्तुपश्चतयापराणिकर्मद्रूपलिमनश्चादि चतु
 ष्ठैव च प्राणादिपञ्चकमचोविषदादिपञ्चकामश्चकर्मचतमः पुनरष्टधा पूरिति पुण्य
 ष्टकम् २४ कामोऽभिन्नाष्टः कर्मचतुर्विधम् तमः तूलाज्ञानम् एतेषां पूर्णैकैकमिति
 सज्जेति भावः भूमिरेषो न तो वा पुः एवं मनो बुद्धिरेव च अहंकार इतीये मेभिन्नाऽष्टक
 तिरष्टधेति प्रकृत्यकम् २५ यमनि यमासनप्राणायामप्रत्याहारिधारणध्यानसमा
 धयः अष्टाङ्गानि निर्विकल्पकसमाधेरिति केचित् २६ अस्मिन् पक्षे अष्टाङ्ग घटक
 समाधिः संप्रज्ञातात्मिन्न इत्यङ्गीकर्तव्यम् अङ्गद्विनोर्भेदस्यावश्यकत्वात् तथा

चविच्छिन्नविच्छिद्यप्रत्ययावृत्तिर्धनिम् सावधानेनवच्छिद्यप्रत्ययावृत्तिरङ्गघटितसम्प्र
 ज्ञाहाख्यसाधनसमाधिः निरवधानेनविच्छिद्याविच्छिद्यप्रत्ययावृत्तिरङ्गस्वरूपसंप्रज्ञा
 ताव्यंसमाधेरितिमेदः त्रयारणांविषयैकेपिचित्तपरिपाकतारतम्येनाङ्गो करणीयः
 करचरणगदिसंस्थानविशेषलक्ष्णानिपप्रस्तातिकादीनि आसनानि इन्द्रियारणा
 स्वस्वविषयेभ्यः प्रत्याहरणंप्रत्याहारः अद्वितीयवस्तुनि अन्तरिन्द्रियधारणाम्
 दर्शनंकेलिकीर्तनंगुह्यभाषणम् संकल्पोऽध्यवसायप्रक्रियानिर्वृत्तिरेवच एतन्मै
 थुनमष्टाङ्गं प्रवदन्तिमनीषिणः विपरीतं ब्रह्मचर्यमनुष्ठेयंमुमुक्षुभिरित्यष्टाङ्गम्

१७ रगपूर्वकस्त्रियादिविषयकज्ञानेदर्शनम् १८ तत्पूर्वकक्रियाविशेषजन्यं ज्ञानं स्पर्शनं
 म् २९ रगपूर्वकं परिहासादिव्यवहारः केलिः ३ स्त्रियादेरगपूर्वकसौंदर्यादिवर्णनं कीर्तनं
 म् ४ रगपूर्वकं रहसिभाषणं गुह्यभाषणम् ५ स्त्रियादिविषयकोदृष्ट्याविशेषः इदं
 मस्तीतिसंकल्पः ६ अनपारमे इति निश्चयोऽध्यवसायः ७ रगपूर्वकं स्त्रियादिविषय
 कानुभवविशेषः क्रियानिर्घतिः ८ ज्ञानं ज्ञाता ज्ञेयं भोक्ता भोग्यं भोगः कर्ता करणं क्रि
 पा इत्येकः पक्षः नवविधसंसार ९ पक्षान्तरंचवर्तते तथाहि पञ्चमहाभूतानि ज्ञा
 नेन्द्रियाणि कर्मेन्द्रियाणि च प्राणादिपञ्चकं मनः प्रादिचतुष्टयं सूक्ष्मशरीरमेकं त्रिवि

धर्ममणिग्रन्थवस्थात्रयं एतेषां कारिणीभूतसंज्ञानेचेति नवविधसंसारः ९९ दिग्वातार्कप्र
 चेतोविश्ववन्हीन्द्रोपेन्द्रः प्रत्यधिदेवताः तथा चन्द्रश्चतुर्वक्रोरुद्रः क्षेत्रज्ञश्चर इत्यधि
 द्यानदेवताः पञ्चदशकम् ९८ आस्थिचर्मस्नापुमज्जामांसश्चक्रशोणिल्लेघमातश्चपुरि
 षिकाविरामूत्रकफवातपितान्यस्यादिपञ्चदशकम् १०० एतत्पञ्चदशमपात्मकं स्थू
 लशरीरमिति ज्ञातव्यम् रागद्वेषकामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्यास्तूपादम्भदयहिका
 रेष्वाभक्तिश्च वा इति रागादिवोऽशकम् १ एतेषां मध्ये भक्तिश्च द्वे मुक्तिहेतू इष्टानुमुक्ति
 हेतुर्वन्धहेतुश्च भवति अन्येवन्धहेतव इति विवक्तव्यः कर्मेन्द्रियपञ्चकम् ज्ञानेन्द्रियपञ्च

कम् प्राणादिपञ्चकम् अंतःकरणंचेतिषोडशकं लिङ्गमित्येके इदमेव सूक्ष्मशरीरमि
 ति वेदितव्यम् पञ्च प्राणमनो बुद्धिदशेन्द्रियसमन्वितम् अपञ्चीकृतभूतोत्पत्तिसूक्ष्माङ्ग
 भोगसाधनमिति सप्तदशवपवकं लिङ्गमित्येकः पदः शब्दादिपञ्चकंचिताहंकाराभ्यां
 सहितं पूर्वोक्तं नवदशकं लिङ्गमिति पदान्तरम् ४ ज्ञानेन्द्रियपञ्चकं कर्मेन्द्रियपञ्चकं
 प्राणादिपञ्चकं शब्दादिपञ्चकं मनोग्रादिचतुष्टयमित्येवं चतुर्विंशतिचतत्वानीति केचि
 त् पञ्चीकृतभूतानि पञ्चशरीरत्रयमवस्थात्रयमज्ञाने च पूर्वोक्तैस्तत्त्वैः षट् विंशति
 तत्वानीति केचित् २६ षट्भावविकारः षडुर्मपः षट्कोशिकाः अष्टिषट्बर्गः जगत्त्र

पद्मगुणत्रयम् कर्मत्रयम् वचनादिपञ्चकम् संकल्पादिचतुष्टयम् मैत्र्यादिचतुष्टयम् दि
 ग्वाताकाधिधियानदेवता १४ अज्ञानाधिष्ठानदेवताव्यतिरिक्तश्चतुर्दशपूर्वोक्तैस्तैः
 सह षण्णवतिरितिकेचित् २६ ७ विविदिषासेन्यासो विद्वत्संन्यासश्चेति परमहंससेन्या
 सद्वपम् ८ जातरुपधरः कमण्डलुधारीतिविद्वत्संन्यासद्वपम् ९ कर्मनिग्रहोदृष्टिश्च
 पञ्चेति निग्रहद्वपम् १० आगादिसञ्चितप्रारब्धकर्मत्रयम् ११ प्रारब्धकर्मफलभो
 कासन्मरणपर्यन्तं पुण्यपापहृपंकर्मप्रागामीत्युच्यते १ जन्महेतुभूतस्थितं पूर्वज
 न्महेतुभूतस्थितं पूर्वजन्मकृतं कर्म सञ्चितमित्युच्यते २ शरीरभक्तं कर्म प्रारब्ध इति

वे. स. प्र.

२३

भेदः ३ जाग्रदजाग्रत्स्वप्नः १ जाग्रत्सुषुप्तिरिति जाग्रदप्रपम् १४ स्वप्नजाग्रत् १ सुषुप्ति
स्वप्नः २ स्वप्नसुषुप्तिरिति स्वप्नत्रपम् १५ सुषुप्तिजाग्रत्सुषुप्तिस्वप्नः सुषुप्तिस्वप्नसुषुप्तिरिति
सुषुप्तित्रपम् १६ कुटीचरवह्नुकहंसपरमहंसश्चकसेन्यासचतुष्टयम् १७ ज्ञानात्मा
महानात्मा शान्तात्मा इति आत्मत्रयम् १८ सामान्यारुङ्गरोविशेषारुङ्गारश्चेत्यरुङ्गाद
यम् १९ ब्रह्मानन्दो विषयानन्दो वासनानन्दश्चेति ग्यानन्दत्रयं २० निजानन्दमूर्त्या
नन्दात्मानन्दयोग्यनन्दाद्वैतानन्दानां ब्रह्मानन्देऽन्तर्भावः विद्यानन्दस्य विषयानन्देऽन्त
र्भावः तत्त्वविदोऽपि लेशद्वयापास्त्वैव संप्रज्ञातसमाध्यपेक्षा तस्य चासंप्रज्ञातसमा

धेर्गवाश्वादिष्विववाङ्गिरोधाः प्रथमभूमिः १ वालमूकादिष्विवमौनत्वंद्वितीया २ तच्चा
मिवाहङ्कारराहित्यंतृतीया ३ लघुप्राविबमहतत्वादिराहित्यं चतुर्थभूमिकोतिभूमिका
चतुष्टयम् २१ तदेतद्भूमिचतुष्टयमभिप्रेत्यशनैःशनैरुपश्योदिपुक्तं भगवताश्रया
त्मविधाधिगमस्साधुसङ्क्रमयवचवासनां संपरित्यागः प्राणइत्यन्यनिरोधनमिति
पुक्तिचतुष्टयम् २२ चित्तक्षये एकैवपुक्तिः साधनमित्यतः पूर्वस्मिन् दाढ्याभावे उत्त
रस्मिन् साधने प्रवृत्तिरिति विज्ञेयम् अजिह्वः षजकः पङ्कुरन्ध्रवधिरखवचमुग्ध
श्चमुर्मतेभिर्हः षड्भिरुत्तैर्न संशय इत्यजिह्वाषट्कम् २३ अधजातां पचानारीतया

वे.स.प्र.

२४

षोऽशवार्षिकाम् शतवर्षाचषोऽहस्यानिर्विकारः सषण्डकः इतिषण्डकतदणम् मौ
नंयोगासनंयोगस्तितिदौकानाशीलता निस्सहत्वंसमत्यश्चसापैतान्यकदरिभ
इतिमौनादिसप्तकम् २४ इडाचपिङ्गलाचैवसुषुम्णाचततः परम् गान्धारीहस्ति
जिह्वाचपूषाचैवपयस्विनी लकुहालम्बुसाचैवशङ्खुवीदशनाडिकेतिनाडिकाद
शकम् २५ इडाचन्द्रनाडीपिङ्गलासूर्यनाडीसुषुम्णामध्यनाडी ३ गान्धारीदक्षि
णनेत्रिका ४ हस्तिजिह्वावामनेत्रिका ५ पूषादक्षिणकर्णिका ६ यस्विनीवामकर्ण
िका ७ लकुहागुदवाडी ८ लम्बुसामोहनाडी ९ शङ्खुनीनाभिनाडीतिविवकः हरिव

स्रहदेन्दुवरुणेशपद्मोद्भवयिषीसूर्यचन्द्राः क्रमान्नाडीनोदशदेवताः २६ धमिनी
 स्थितिनीकृतिनीवर्तिनीक्रोधिनीमोहनीश्रुतिचारिणीवाहिनीत्यष्टान्तरङ्गमदाः २७
 कुलंशीलंधनंचैवरूपेजौवनमेवचविषाराज्यंतपञ्चैवइत्येतेषड्विहर्मदाः २८
 पृथ्वीसलिलंपावकः पवनोम्वरंरविः शशीआत्मेत्यष्टमूर्तिमदाः २९ पृथ्वीमहा
 विभविजीवःतमोगुराभरितः वस्त्रावीक्ष्यबान्भवति सलिलमहाविभविसेसार
 भरितःममेदमावशकमितिचिन्तापुक्तोभवतीजीवः पावकमहाविभविषामरसभ
 रितः करिष्यमाणकार्यंभविष्यतिवीतसंशपातूस्मींस्थितोभवतिचिन्तमात्रंजीवःपव

कमदाविर्भावेकामरसभरितः करिष्यमाणकार्येभविष्यतिवीतसंशयात्तूष्मींस्थितोभव
तिष्ठिन्नमात्रंजीवः पवनमदाविर्भावेप्रापणभरितः परदेशेच्छावान्भवति आका
शमदाविर्भावेवाहनभरितः इदं संहर्तव्यमितोच्छावान्भवति आत्मदमदाविर्भावेऽह
ङ्गारभरितः विषादिभिस्समेसमः कोवेतिप्रज्ञावान्भवति जीवइतिविवेकः पुराणशङ्का
भयं लज्जाजुगुप्साचेतिपञ्चकम् कुलं शीलं च व्रतं च ह्यष्टौ पाशाः प्रकीर्तिताः २८ रसो
हृदिरमांसेचमेदोमज्जास्थितेरसी सप्तधातुरयंप्रोक्तः सर्वदेहसमाश्रयः इति सप्तधातवः
२९ भुक्तमन्तरात्मात्मकतयापरिष्कान्तं सन्नसदसुच्यते एवं सर्वत्र हृदिरादिषु हृदिरात्म

कतयेत्यादिज्ञेयम् तनुव्यसनमनोव्यसनधनव्यसनराज्यव्यसनविश्वव्यसनोत्साहव्य
 सनसेवकव्यसनानीतिसपूव्यसनानि ३ तनुशव्यसनोद्गमेशरीरं कुरां जातमिति जी
 वः खिन्नो भवति १ मनोव्यसनोद्गमे चापंपरेष्ठादिमान् जीवो भवति २ विश्वव्यस
 नोद्गमे गृहक्षेत्रादिसंपादने चावान् भवति जीवः ३ उत्साहव्यसनोद्गमे पुत्रकलत्रा
 दीणावान् भवति जीवः ४ सेवकव्यसनोद्गमे पराश्रमनादिसकलधर्मपोषणरतो भ
 वति जीवः ५ शेषं स्पष्टम् कुलगोत्रजातिवर्णाश्रमनामभेदेन षड्भ्रमाः ३१ मातृकव
 करणाहकसेदाभिमानव्यवहारः कुलभ्रमः १ विष्णामित्रादिव्यवहारो गोत्रभ्रमः २ वृत्त

वे.स.प्र.
२६

क्षत्रवैशेषशूद्रभेदादिमानव्यवहारः जातिभ्रमः ४ शेषं स्पष्टम् अविद्यास्मितरगवेषा
भिनिवेशः पञ्चलेशः ३२ अथवा अविद्यास्मितासुखस्पर्धामिनिवेशः पञ्चलेशः
मूलमूत्रादिवेष्टितस्यूतशरीरमेवाहमित्यमिमानमेवाविद्या १ तापत्रयेनानुभवएवा
स्मिता २ रगादिभिः परिभवानुभवएवास्वा सज्जनदर्शनेष्वेवबुद्धानिषेधनमेवस्य
र्हा ४ लोकरजनापतदुचितकर्मयोगवेषादिधारणामिनिवेश इति विभावनीयम्
मानसतापः शरीरताप इत्यध्यात्मिकतापद्वयम् ३३ ज्वरगुल्मशूलादिदोषसंपादि
ततापः शरीरः १ अस्वप्नामदमात्सर्प्यादिसंपादितचित्तव्याकुलतयैवमानसतापः

तिषीभाचनीपम् क्षपसातापः १ अतिशयतापः २ साहसपतनताप इति स्वर्गलोकतापत्रे
 यम् ३४ पथा स्वार्जितधनक्षये मनोविकाशकतापः तथापुण्यकर्मक्षये पुनः पतनमी
 तिजन्यतापश्चक्षपतापः स्वर्गलोकगमनसमये स्नाधिकतरदेवतास्यापितलोकदर्श
 नमेवातिशयतापः २ पुण्यकर्मक्षयानन्तरं तत्र तस्य सूरकोटिभिः सुदूरमुशलप्रहरणेन
 कम्पितसर्वाङ्गपतनम् स्वर्गलोकसाहसमपतनताप इति बोध्यम् अथपञ्चदशतिगुण
 : कथ्यन्ते आस्थिमांसत्वचो नाडीरोमश्चेव तु पञ्चमम् पञ्चदशतिगुणः प्रोक्तास्तथैवाणिः
 प्रकीर्तिताः श्लेष्मन्तृत्रेतयास्वेदंश्चक्रं शोणितमेव च अपां पञ्चगुणः प्रोक्तास्तथैवा

वे. स. प्र.
२७

शः प्रकीर्तिताः रुधात्तस्मात्तथानिद्राद्यालस्यंसङ्ग एव च अग्नेः पञ्चगुणाः प्रोक्तास्त
वैवांशाः प्रकीर्तिताः एगद्वेषोभपं तज्जामोहश्च नभसस्तथा इति पञ्चगुणाः प्रोक्तास्त
वैवांशाः प्रकीर्तिता इति तथा पृथिव्याः शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मपञ्चगुणकत्वेन श
ब्दादिपञ्चविंशतिगुणः प्राप्ता एकैकस्पर्शव्युत्पादः श्लोकोक्तपञ्चविंशोऽप्यगुणकत्वक
थनात् तथा चापां पञ्चविंशतिगुणाः अग्नेः पञ्चदशगुणाः वायोर्दशगुणाः आकाश
स्य पञ्चगुणाः इत्याह स पञ्चविंशतिगुण इति सुधीभिर्विभावनीयम् ३५ श्वेतपीतर
क्तहरितकुस्मान्माजीष्टभेदेन रूपं षड्विधम् ३६ शीतोष्णमृदुकटिनिभेदेन स्पर्शश्चतुर्वि

1976

प्रक्रिया के मुद्दे (व्याकरण)

File No. BVS-5(S)

Subject

Rec

प्रक्रिया नैमिद्वि ।
(व्याकरण)

Acce No

19761

FROM.	TO.....	S. No.....
-------	---------	------------